Revue sociálnych služieb, ročník 2, číslo 2, rok 2022
Vydavateľ: Fakulta sociálnych vied, UCM v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava
https://rss.fsvucm.sk/index.php/rss/index
DOI: https://doi.org/10.34135/rss.220202

SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK SOCIÁLNÍ PÉČE, NEBO ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK? DISKUZE KE VZDĚLÁVÁNÍ SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ V LETECH 1918–1938

SOCIAL CARE WORKER, OR HEALTH AND SOCIAL WORKER? A DISCUSSION ON SOCIAL WORKERS' EDUCATION IN 1918-1938

Pavla KODYMOVÁ

Abstrakt
Příspěvek vznikl na základě historiografického výzkumu archivních materiálů vzniklých z aktivit Mezinárodního Červeného kříže, Rockefellerovy nadace, Vyšší školy sociální péče v Praze, Štefánikova ústavu v Turčianském sv. Martině, Masarykovy státní školy zdravotní a sociální péče a textů dobových periodik, která o významných aktivitách z této oblasti informovala širokou čtenářskou obec. Historická sonda je věnována vzdělávání sociálních pracovníků na území bývalého Československa mezi lety 1918 a 1938. Konkrétně pak dobové diskuzi o tom, zda má být vzdělávání sociálních pracovníků realizováno ve dvou typech vzdělávacích plánů, a to pro sociální péči a pro zdravotní péči zvlášť, či v jednotném pro oblast sociálně zdravotní péče.

Kľúčové slová: *SOCIÁLNÍ PRÁCE. DĚJINY. VZDĚLÁVÁNÍ. ČESKOSLOVENSKÝ ČERVENÝ KŘÍŽ. ROCKEFELLEROVA NADACE. VYŠŠÍ ŠKOLA SOCIÁLNÍ PÉČE V PRAZE. MASARYKOVA STÁTNÍ ŠKOLA ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE. ŠTEFÁNIKŮV ÚSTAV V TURČIANSKÉM SV. MARTINĚ.*

Abstract
The paper is based on historiographical research of archival materials arising from activities of the International Red Cross, the Rockefeller Foundation, the Higher School of Social Care in Prague, the Štefánik Institute in Turčianský sv. Martin, the Masaryk State School of Health and Social Care and texts from contemporary periodicals that informed the general public about important activities in the field. The historical probe is devoted to the education of social workers in the former Czechoslovakia between 1918 and 1938. Specifically, it focuses on the contemporary discussion about whether the training of social workers should be implemented in two types of curricula, i.e. for social care and for health care separately, or in a single curriculum for social and health care.

Keywords: *SOCIAL WORK. HISTORY. EDUCATION. CZECHOSLOVAK RED CROSS. ROCKEFELLER FOUNDATION. HIGHER SCHOOL OF SOCIAL CARE IN PRAGUE. MASARYK STATE SCHOOL OF HEALTH AND SOCIAL CARE. ŠTEFÁNIK INSTITUTE IN TURČIANSKÝ SV. MARTIN.*

ÚVOD

V období mezi lety 1918 a 1938 prošla sociální práce na území Československé republiky od snah o své uznání jako profese přes postupné etablování se mezi ostatními profesemi až k vymezování si hranic s nimi. Tento vývoj byl silně ovlivněn propojením s americkou sociální prací, které se datuje z přelomu 19. a 20. století. A právě tento vliv potencoval ve druhé a třetí dekádě dvacátého století diskuzi, zda a případně nakolik je, či má být upozaděna sociální složka při vzdělávání sociálních pracovníků.

Revue sociálnych služieb, ročník 2, číslo 2, rok 2022
Vydavateľ: Fakulta sociálnych vied, UCM v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava
https://rss.fsvucm.sk/index.php/rss/index
DOI: https://doi.org/10.34135/rss.220202

Významnou roli v této diskuzi zaujala Alice Masaryková, která rozvíjela spolupráci v sociální a zdravotní péči na místní i mezinárodní úrovni a jako předsedkyně Československého Červeného kříže (dále ČsČk) řídila dokončení jeho hygienických i sociálních cílů (Špatenková, 2001, 303). Pod jejím vedením se ČsČk nebývale rozvinul[1], a tak se o pouhých deset let později stal jednou z největších národních organizací, která měla více než 600 tisíc členů, řídila přes 300 různých sociálně zdravotních zařízení a podniků, rozvíjela stanice první pomoci, zabezpečovala výchovu ošetřovatelek a uspořádala tisíce osvětových přednášek z oblasti péče o zdraví pro lid. ČsČk zásluhou A. Masarykové, vyplývající z četných zahraničních kontaktů a aktivit[2], svou činností záhy přesáhl hranice a zařadil se do mezinárodní společnosti červených křížů, kde získal zvučné jméno jako nositel nového pojetí náplně.

Zvláštní důraz kladla A. Masaryková na řádné vzdělávání sil a odtud vyšla i její spolupráce při zakládání a činnosti Státní dvouleté ošetřovatelské školy v Praze, Vyšší školy sociální péče v Praze, stejně tak jako školy pro výchovu sociálně zdravotních pracovnic při Štefánikově ústavě v Turčianském sv. Martině (Československá republika, 1929, 3). Činnost A. Masarykové byla postavena na dlouholeté odborné spolupráci na mezinárodní úrovni a jejím propojení se zahraničními odborníky a institucemi. V Americe to byly zejména Rockefeller Foundation, American Red Cross, Chicago University Settlement, Vassar College. Právě jejich aktivity podnítily diskuzi o vyvážení obsahu vyučovaných předmětů z oblasti sociální a zdravotní péče na výše uvedených československých školách, zejména však Vyšší škole sociální péče v Praze. Nejednalo se ovšem jen o diskuzi lokálního charakteru, o čemž svědčí konstatování Mary Sewall Gardner, že Amerika je oproti stavu v Anglii opožděna v názoru na sociální práci, protože upozaďuje sociální složku celé práce (Šindelářová, 1928, 46). A k obdobné situaci došlo nakonec koncem třicátých let minulého století i na našem území.

Cílem předkládaného textu je zachytit proces, který k tomu vedl. Konkrétně pak zodpovědět otázku, nakolik se snaha o vzdělávání sociálně zdravotního personálu propsala do obsahu vzdělávání sociálních pracovníků. A také připomenout neodmyslitelnou roli A. Masarykové s jejími vazbami na Americký Červený kříž a Rockefellerova nadace (dále RF) působící i na našem území v období po první světové válce, kdy v rámci celosvětové pomoci začaly ve zdravotnictví prosazovat anglosaský ošetřovatelský model.

1 VYŠŠÍ ŠKOLA SOCIÁLNÍ PÉČE A ÚSTAV RASTISLAVA ŠTEFÁNIKA

Důsledky první světové války *zdůraznily potřebu systematické a prohloubené práce sociální ve všech civilizovaných státech světa* (Šárecká, 1922, 59). Aby se tak stalo i na našem území, bylo nutné rozvinout stávající či založit dosud neexistující vzdělávání odborníků. To

[1] V roce 1921 E. Břeský navrhl, aby se Čsl. Červený kříž stal tmelem dosud příliš roztříštěné sociálně zdravotní práce u nás a umožnil vzájemné informování korporací o sobě, kontrolu i dostatek pevných a promyšlených plánů (Věstník Masarykovy ligy proti tuberkulose 1921, 14).

[2] Internacionalismus byl důležitým tématem v transatlantické historii sociálních reforem a mnoho průkopnických sociálních pracovníků prosazovalo nastolení a udržení míru, zajištění válečné pomoci, podporu lidských práv a hledání mezinárodních cest pro řešení sporů. Pro některé byl internacionalismus neoddělitelný od sociálního blahobytu. Jane Addams ve Spojených státech, Alice Masaryková z Československa a Alice Salomon z Německa byly na počátku 20. století ústředními postavami transatlantických kampaní za sociální reformu a mezinárodní spolupráci, stejně jako vzniku sociální práce.

bylo také nezbytným krokem k reorganizaci původního rakouskouherského systému sociální péče, tak aby vyhovoval potřebám nově vzniklého Československého státu a poválečnému zdravotnímu a sociálnímu stavu společnosti. Tento úkol svěřil prezident T.G. Masaryk své dceři Alici, která o zavedení sociální práce jako profese usilovala už před první světovou válkou.

A. Masaryková vzhledem ke svému zájmu o zdraví nastoupila po střední škole ke studiu medicíny, odtud přešla na filozofickou fakultu, kde se zaměřovala na oblast národního hospodářství a sociální problémy v kontextu zdraví. Studovala na filozofických fakultách v Praze, Berlíně a Lipsku. Po doktorátu odjela do Spojených států (Padesát roků života A. Masarykové, 1929, 3), motivována otcem, aby se zde podílela na kultivaci vztahů s českými a slovenskými přistěhovalci (Skilling, 2001), a svým zájmem o studium oblasti zdravotně sociální péče. Po odjezdu Alice napsala její matka Charlota 7. dubna 1904 osobní dopis známé americké sociální aktivistce Janne Adams. Informovala ji o příjezdu své dcery do Ameriky a sdělila jí, že ji jako matku uklidňuje, že se o Alici stará rodinná přítelkyně Mery McDowell. *„Svěřila jsem ji slečně McDowellové, bez této jistoty bych se s ní sotva mohla rozloučit*. Přesto ji požádala o: *„...vedení a ochranu, pokud byste ji potkala. Vaše doporučení nebo varování by jí mohlo velmi pomoci v jejím průzkumu sociálních sil a lidí v Americe*.“ (Garrigue Masaryk, Charlotte (1850-1923).

Za svého pobytu navázala A. Masaryková blízký přátelský a spolupracující vztah s Julií Lathrop, Jane Addams a dalšími sociálními reformátorkami, kupř. Ruth Crawford Mitchell, Grace Abbott, Lillian Waldem. Avšak profesionální vztah i přátelská vazba se rozvíjely zejména mezi Alicí Masarykovou a M. McDowell. (Hegar, 2013, 49–51) Za svého pobytu u M. McDowell v Chicagu studovala A. Masaryková problém emigrace po stránce sociálně zdravotní, zejména souvislost špatného bydlení a tuberkulózy. V té době již byla M. McDowell uznávanou sociální pracovnicí a ředitelkou „domu pro imigranty na univerzitě v Chicagu (Hull House)“ [3], který založila. Po celou dobu své profesní kariéry se intenzivně zabývala zlepšováním životních a pracovních podmínek, stejně tak jako reformou veřejného zdraví. Během svého pozdějšího pobytu v Československu, který M. McDowell uskutečnila na pozvání prezidenta T. G. Masaryka jako osobní host jeho rodiny zde připravila nový učební plán zdravotnické školy[4] a lekce angličtiny pro umožnění přechodu od německé k anglické literatuře. M. McDowell se po návratu do Ameriky stala nadšenou propagátorkou československé zdatnosti a pokrokovosti této země (Český svět, 1922, 564). „ M*ezi Američany a Američankami proslulými svojí humanitní činností a obětavostí měl československý lid a Republika Československá sotva oddanější, v přátelství osvědčenější duše, nežli je Miss Mary E. McDowellová ... bojovnice proti dětské práci a za práva dělného lidu, přítelkyně a ochránkyně přistěhovalců československého původu...* “ (Amerikán, 1937, 2). Za přátelství a zásluhy na poli sociální péče na našem území byla oceněna československým Řádem bílého lva (Český svět, 1922, 564).

---

[3] Od doby pobytu A. Masarykové hostila M. McDowell mnohé Čechoslováky. A každý, kdo přijel do Chicaga, měl možnost se na ni obrátit s prosbou o radu, o pomoc a seznámit se s její prací. Když president T. G. Masaryk přednášel na chicagské universitě, byl jejím hostem. Po roce 1918 k ní poslal ČsČk po řadě své nejlepší pracovnice. Kupř. pí. Novákovou, dr. Bukovcovou, dr. Poubovou, pí. Pelantovou. Přijel i legační rada Jan Masaryk, sociální attaché Dr. Sum a mnozí další (Zprávy Československého Červeného kříže, 1922, 202).

[4] Doba snah o reformu zdravotnictví, tedy přesunu od rakousko-uherského policejně zdravotního typu k medicíně první poloviny dvacátého století, kterou lze označit za sociálně hygienickou medicínu (Nová poválečná republika in: *Zlatá dvacátá*. 2022. TV, ČT2, 24. prosince 2022, 19.05.

Pobyt A. Masarykové v Americe znamenal transformující období pro její chápání sociální a zdravotní péče. Do Evropy se vrátila nejen s jasnou představou o organizaci a cílech sociální práce i ošetřovatelství v oblasti veřejného zdraví (Hegar, 2013:49–51), ale také s rozhodnutím založit školu, která by sociální pracovníky pro praxi připravovala. Její snaha se po návratu sice nesetkala s úspěchem, ale potřeba pracovníků, kteří by rozuměli sociální práci v té době již chápané jako *činnost odborná, složitá a odpovědná,* si požadavek jejich vzdělávání postupně vynutila. Proto se také první vzdělávací kurzy zaměřené na sociální práci objevily již před koncem první světové války.[5]

Založení první školy bylo vyústěním mnohaletých aktivit A. Masarykové, kdy došlo ke spojení sil dvou korporací, a to Kuratoria dívčího lycea v Praze VII., kde byla profesorkou (lyceum též dalo prostor pro školu), a České zemské komise pro péči o mládež v Praze. Dne 7. října 1918 byla otevřena Ženská vyšší škola pro sociální péči (ke splnění podmínek pro přijetí bylo třeba mít ukončené střední vzdělání), jako soukromá jednoroční škola, vedená a vydržovaná s pomocí státních a autonomních subvencí oběma zakladateli. Od založení po zrušení prošla tato škola několika změnami: změna sídla, vypuštění slova „ženská“, když byla škola zpřístupněna i mužům, měnily se správy školy, její docenti, a hlavně doba studia (postupně prodlužovaná ze dvou semestrů na tři a později na čtyři), také vzdělávací osnovy, které zdůrazňovaly stále více konkrétní, speciální cíl přednášek teoretických se zřetelem k sociální péči a velikou důležitost praktického výcviku v průběhu studia. V r. 1928 převzalo na žádost dosavadního vydržovatele školy České zemské komise pro péči o mládež v Praze správu školy Ustředí dobrovolných sociálních a zdravotních spolků v ČSR. Důvodem byla snaha zvýšit zájem většího počtu organizací na škole a tím i zájem o práci těch, kteří školu absolvují. Ředitelem a učiteli školy byly na návrh správy školy kuratoriem jmenovány osoby vědecky způsobilé k výuce na vysokých nebo středních školách, případně osoby, jejichž odborné vzdělání bylo srovnatelné s touto způsobilostí. Honorováni byli jako vysokoškolští docenti (Pracovnice péče sociální a sociálně zdravotní, 1929–1936, 535). Škola vzdělávala sociální pracovníky teoreticky i prakticky pro sociální i zdravotní péči a vydávala po dvouletém kurzu diplom pracovníka sociální péče. Přijetí do prvního ročníku studia bylo podmíněno předložením vysvědčení ze střední školy nebo z tříleté školy pro ženská povolání hospodářská, a to po dovršení 20. roku věku. (Výjimečná dispens nebyla vyloučena.) Vstup do druhého ročníku byl umožněn absolventkám ročníku prvního a těm z bývalé jednoleté vyšší školy sociální péče, stejně jako sociální pracovníci ve věku nejméně 30 let s rovnocenným předběžným vzděláním a praxí nejméně pětiletou. Absolventky nalézaly zaměstnání jako tajemnice okresní péče o mládež, sirotčích spolků a jiných podpůrných sdružení, školní důvěrnice, zdravotní tajemnice lidových sociálně zdravotních ústavů (dispenzářů a ústavů ochrany matek a kojenců), úřednice ČsČk, asistentky živnostenského inspektorátu, správkyně a dozorkyně dětských ozdravoven, útulků aj. (Kafka, 1926, 514).[6]

---

[5] Známým je kurz, který uspořádala koncem r. 1917 Česká zemská komise pro péči o mládež v Praze pro 63 posluchačů. Úspěch kurzu značně přispěl k urychlení příprav pro zřízení školy sociální péče. Jako další příklad lze uvést Informační kurz sociální pracovního charakteru pořádaný též v roce 1917 v Olomouci o kterém se z dobového periodika „Našinec“ dozvídáme, že má vzdělat kroužek sociálních pracovníků. Kurz byl sice primárně určen kněžím, ale otevřen všem dalším zájemcům a byl o něj velký zájem (1917, 3). Kurzy pořádal i ČsČk a pokračoval v jejich nabídce i v době, kdy již existovaly samostatné školy a další.

[6] V roce 1928 také provedl stavovský spolek „Organisace absolventek vyšší školy sociální péče“ (přejmenovaný v roce 1929 na „Organizaci sociálních pracovnic“) sdružující ty, které byly činné v sociální práci, statistické šetření

Revue sociálnych služieb, ročník 2, číslo 2, rok 2022
Vydavateľ: Fakulta sociálnych vied, UCM v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava
https://rss.fsvucm.sk/index.php/rss/index
DOI: https://doi.org/10.34135/rss.220202

Doložené je angažmá A. Masarykové i při zakládání školy Štefánikova ústavu v Turčianském sv. Martině. Škola byla za účasti prezidenta republiky T. G. Masaryka otevřena 29. srpna 1926 v reakci na dlouhotrvající naléhavou potřebu vzdělaných sociálních pracovnic na Slovensku (Klíma, 1926, 118). Stejně jako Vyšší škola sociální péče v Praze ani tato by nevznikla bez dlouhodobých snah. Jak uvádí J. Levická (2018, 37), o možnosti zřízení školy pro sociální pracovnice uvažovala zakladatelka a dlouholetá předsedkyně spolku slovenských žen Živena Elena Maróthy Šoltésová již od konce 19. století. Spolu s ostatními členkami Živeny v té době opakovaně usilovala o vznik ženského odborného školství na území Slovenska. Vzdělávání v oboru sociální péče bylo určeno slovenským ženám. E. Šoltésová se mimo jiné zasloužila také o spolupráci mezi Živenou a ČsČk, natolik významnou, že byla na popud výkonného výboru v roce 1935 jmenována první čestnou členkou v historii ČsČk (Šmakal, 1935, 4, Zprávy Československého Červeného kříže, 1935, 107). K sociální činnosti se Živena připravovala od roku 1918 za spolupráce s Františkem Marešem a A. Masarykovou. Masaryková vyslala na vlastní náklady Marii Poubovou studovat do Ameriky tamní sociální školství. Poubová za svého pobytu kromě studia přednášela americkým Slovákům a napsala propagační brožuru, aby získala peněžitou pomoc k založení sociální školy na Slovensku. Slovenská liga v Americe odhlasovala vklad jednoho milionu korun. Původně měla škola vzniknout pod vedením Poubové v Bratislavě, na návrh F. Mareše však byla zřízena v Turč. sv. Martině, sídle spolku Živena. (Ja, 1925, 9)[7]. Základní kámen Štefánikova ústavu pro sociální péči byl položen v roce 1922 na závěr Mariánských slavností. Pamětní listina vložená do základního kamene budovy je zakončena slovy předsedkyně Živeny Eleny Margoty Šoltésové: *„…našim vnučkám i najďalším pravnučkám odkazujeme, aby nesklamaly naše, k min sa nesúce, dobré očekávania, že s pokolenia na pokolenia budú ony svojmu národu v milej našej draho vydobytej československej vlasti tou nenarušenou mravnou oporou, ktorá rodinu i národ udržiava v zdravej sile, chrániac citovú teplotu duše, ktorá rodí blaho a priputáva spokojnosť. Nech prijmů pozdrav od nás, svojch practcov a prematick, ktorí teraz pripravujeme im dar: Ústav Milana Rastislava Štefánika!* Při slavnosti a čtení slavnostní listiny z pera E. M. Šoltésové byla přítomna i již zmiňovaná M. McDowell, která konstatovala, že: *„ … ženy mají sociální smysl a mají být k tomuto cíli cvičeny a chce si od nás odnést idealismus, kterého nemá Amerika, ač je bohatá na mnohé věci* (Ja 1925, 9).

---

zaměřené na oblasti praxe svých členek. Dle výsledku se k 1.1.1929 jednalo o 238 činných členek, jen 136 bylo zaměstnáno v praktické sociální péči, 38 (21%) ve stanicích Masarykovy ligy proti tuberkulose, 28 (18%) v úřadovnách Péče o mládež, 17 (12%) v úřadovnách a dětských zdravotních stanicích ČsČk, 16 (10%) v poradnách Ochrany matek a děti. 14 (9%) v sociální péči města Prahy a zbytek v různých sociálních a zdravotních institucích a úřadech: v Čechách 97 (v Praze 61), na Moravě a ve Slezsku 31 (v Brně 7), na Slovensku 24 (v Bratislavě 13), na Podkarpatské Rusi 4.Není bez zajímavosti že tzv. služební nárok sociálních pracovnic absolvovavších VŠSP., jak jej stanovila Rámcová smlouva stanovoval: a) počáteční plat nejméně 800 Kč měsíčně (pozn. Autorky: průměrná mzda činila u úředníků 1360Kč/měs. (muži 1550 Kč, ženy 840 Kč)), po roční nepřetržité bezúhonné službě zvýšení o 20%, b) naturální byt nebo náhrada za něj. c) náhradu cestovného a diety, d) novoročné ve výši služného (Pracovnice péče sociální a sociálně zdravotní 1929-1936, 536).

[7] Na stavbu kromě milionu od Slovenské ligy v Americe půjčil ministr Šrobár po dohodě Alicí Masarykovou z tak zv. „Šrobárova fondu" darovaného americkými Slováky na kulturní účely ČsČk bezúročně na dobu 15 let. Potřebný zbytek žádal ČsČk jako subvenci dle bytového zákon na stavbu (Ja 1925, 3). Školu zřídilo a vydržovalo župní zastupitelstvo župy Povážské s podporou ministerstev, zejména ministerstva školství, města Turčianský sv. Martin, ČsČk a kulturních korporací slovenských (Živeny, Matice Slovenské Ligy v Americe): řízena byla kuratoriem složeným ze zástupců jmenovaných úřadů a institucí (Ja, 1925, 9).

J. Levická zmiňuje, že po celou dobu trvání Ústavu M. R. Štefánika byly zakládány nové školy či kurzy a organizačně do ústavu začleňovány. Kupř. dvouletá ošetřovatelská škola připravující kvalifikované zdravotní sestry (2018, 39). Stejně jako Vyšší škola sociální péče v Praze prošla i tato škola za dobu svého trvání mnohými změnami, a to dle Levické v názvu, v obsahu a rozsahu poskytovaného vzdělávání a postupným převáděním jednotlivých škol, které byly soukromého charakteru, pod správu župy nebo státu (2018, 39). V roce 1932 již bylo uvedeno, že tyto školy byly nejdříve župné a nyní jsou krajinské (zemské) pod správou zvláštního kuratoria sestaveného ze zástupců ministerstev, země, města Turčianského svatého Martina a z členů vícero slovenských kulturních organizací (Živena, Matice Slovenská a Slovenská Liga v Americe). Předsedou byl krajinský prezident Orság a jednatelem i poradcem F. Mareš, který se významně podílel na vzniku Štefánikova ústavu, a to zejména sestavením vzdělávacího programu. Od té doby byl Štefánikův ústav se svojí sociální školou a různými kurzy pro slovenské ženy kulturním útočištěm připraveným k pomoci těm, kteří jsou na pomoc odkázáni, tak jak si to od počátku přála jeho patronka A. Masaryková (Šoltésová, 1932, 26). Podmínky k přijetí do studia sociálně zdravotní péče stanovily dovršení 18. roku věku (dosaženého nejpozději do konce kalendářního roku, doloženo křestním či rodným listem), dále dle potvrzení lékaře schopnost práce v sociálně zdravotní péči, ukončené vzdělání odpovídající nejméně vzdělání na měšťanské škole a absolvované vzdělání na dvouleté rodinné školy při Štefánikově ústavu (Levická, 2018, 46). O Ústavu M. R. Štefánika bylo v roce 1938 uvedeno, že vzdělává „*pracovnice a ošetřovatelky, odtud se organisují ludové kurzy pre ženy ve všech okresích, mající velký význam pro vzdělání slovenských žen. Ve školním roce 1936-37 byly pořádány kursy v 171 obcích, a to za účasti 29 učitelek a 6021 posluchaček, vesměs prostých vesnických žen, které se učily vaření, šití, zdravovědě, nauce o potravinách, výchově a péči o děti a p.*“ (Úchylná mládež 1938,134).

2 DISKUZE NAD OBSAHEM VZDĚLÁVACÍCH PLÁNŮ A ZAMĚŘENÍ ŠKOL

V roce 1921 si Rockefellerova nadace (dále RF) v USA vytyčila ambiciózní plán v průběhu příštích dvou desetiletí obkroužit školami veřejného zdraví zeměkouli a za mnohamilionových nákladů pomoci založit v Praze (dále pak ve Varšavě, Londýně, Torontu, Kodani, Budapešti, Oslu, Bělehradu, Záhřebu, Madridu, rumunské Kluži, Ankaře, Sofii, Římě, Tokiu, Aténách, Bukurešti, Stockholmu, Kalkatě, Manile a São Paulu) (The Rockefeller Foundation) Toto rozhodnutí později ovlivnilo obsah vzdělávání sociálních pracovníků na našem území a předurčilo zánik Vyšší školy pro sociální péči. Podle zdrojů RF bylo Československo první zemí v Evropě, kde program zahájila. Až do roku 1919 nebyla Evropa považována – mimo spolupráce s úřady pověřenými správou zámořského majetku – za cílovou lokalitu aktivit nadace (Benjamin 2001, 259).

Mezi lety 1920 a 1923 se na našem území podíleli experti z RF a z řad ošetřovatelek Amerického Červeného kříže na implementaci moderních přístupů v ošetřovatelství na české ošetřovatelské škole v Praze (vymezení kompetencí, otázka ošetřovatelských standardů, edukace pacientů) (Zaoralová, Kutnohorská, Mikšová, 2016, 33). Klíčovou roli v rozvoji ošetřovatelství zde i jinde v Evropě zastávala Frances Elisabeth Crowell, americká zdravotní sestra / sociální pracovnice. F. E. Crowel studovala ošetřovatelské potřeby zemí kontinentální Evropy, navrhovala ošetřovatelské vzdělávací programy a spolupracovala s evropskými vládními zdravotnickými úředníky v oblasti přípravy ošetřovatelství personálu a RF při provádění schválených doporučení. Její hodnocení odhalilo, že koncepce

ošetřovatelství v Evropě se v důsledku pevně zakořeněné kulturní tradice definující ženské role lišila. Odmítavý postoj k povolání zdravotní sestry v Československu byl po první světové válce pro rozvoj ošetřovatelského vzdělávání překážkou. Oproti tomu sociální práce byla kulturně přijatelnou formou pečovatelské činnosti pro vzdělané ženy, které vnímaly ošetřovatelství jako nemocniční funkci vykonávanou řeholními řády a méně vzdělanými sestrami. Tento názor přejala i A. Masaryková a sociální pracovnici chápala jako profesionála schopného poskytnout pomoc v oblasti sociálně zdravotních intervencí (potřeba snižování dětské úmrtnosti, léčení tuberkulózy či alkoholismu a jejich důsledků), což se projevilo v jejích návrzích na řešení problémů sociálního zabezpečení v poválečném období (Vickers, 2022, 67). V jednom z textů A. Masaryková konstatovala, že: „ …*aby člověk svobodný a zdravý našel svoji práci, aby při všem respektu k síle a ceně vyvinuté industrie nebyly pomíjeny požadavky lidskosti a krásy, k tomu také směřuje uvědomělá práce sociálně-zdravotnická. Ba možno říci, že industrialisace si sociálně-zdravotní práci vynutila.* (Masaryková, Šmakalová, 1935, 17). Snaha o změny ve vzdělávání zdravotních sester prohloubila diskuzi, zda mají být sociální pracovnice vzdělávány ve dvou samostatných liniích, tedy pro sociální péči a pro sociálně zdravotní péči, či nastavit vzdělávání plošně pro péči sociálně zdravotní. Situaci komplikoval stav nevyjasněné odbornosti pro vstup do profese sociální práce či ošetřovatelství pro absolventky sociálních škol. Kupř. Kafka v roce 1925 uvedl, že sociálními školami, které mají vzdělávat sociální pracovnice a pracovníky, jsou zatím jen ošetřovatelské školy a jedna dvouletá Vyšší škola pro sociální péči v Praze (koedukační) (1925–1926, 514). K tomuto se kriticky vyjádřil MUDr. Skalák z Prosečnice s tím, že v Praze poskytují vzdělání dvě školy zdánlivě velmi podobného rázu, a to Státní škola ošetřovatelská vzdělávající ošetřovatelský personál a Vyšší škola sociální péče zaměřená na sociálně – zdravotní vzdělávání[8]. Jejich podobnost vede absolventky Státní školy ošetřovatelské k tomu, že se hlásí na místa sociálních pracovnic, kam jsou také jako takové přijímány. Důsledkem pak není jen nedostatek řádně školených ošetřovatelských sil, ale i nedostatečně vzdělané pracovnice pro sociální péči, které tyto nedostatky dohánějí sebevzděláváním a zapracovávají se až v praxi, protože jim chybí průprava poskytovaná Vyšší školou sociální péče. Oproti tomu absolventky Vyšší školy sociální péče mají bez ohledu na získanou průpravu i v oblasti ošetřovatelství, respektive toho, co v sociálně zdravotní praxi ve svém oboru potřebují, tendenci se více uchylovat k praxi kancelářské či úřednické (bytová péče, Česká zemská komise aj.) a odchylují se tak od možností práce v dispenzářích i v analogických institucích, kde je jádro veškeré praktické činnosti sociálně zdravotní (1925, 127).

V roce 1928 byla Prvním sjezdem sociální a zdravotní práce v Československu, kterého se zúčastnila i A. Masaryková, vydána rezoluce, v níž pracovníci různých oborů sociální a zdravotní činnosti vyjádřili přesvědčení, že se jedná o jediný nedělitelný celek, kde lze nejlepších výsledků dosáhnout společnou, promyšlenou a účelnou prací s rozumnou dělbou úkolů. Aby toho bylo možné dosáhnout, je nutné veškeré aktivity opřít o vědecký základ, rozvinout soustředěnou spolupráci mezi prací veřejnou i dobrovolnou, bez rozdílu společenských tříd, národnosti i náboženství. Prvním sjezdem byl určen i program pro druhé desetiletí s tím, že nejdříve musí být sociální a zdravotní péče od základu organizována a co nejúčelněji vedena tak, aby se mohla zařadit do mezinárodní spolupráce jako její hodnotná

[8] Sociální pracovnice zdravotní byly: porodní babičky, zdravotní tajemnice, ošetřovatelky atd. (Věstník Společnosti Moravského hygienického musea 1928).

Revue sociálnych služieb, ročník 2, číslo 2, rok 2022
Vydavateľ: Fakulta sociálnych vied, UCM v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava
https://rss.fsvucm.sk/index.php/rss/index
DOI: https://doi.org/10.34135/rss.220202

složka. Toho může být dosaženo jenom tehdy, jestliže práce bude zodborněna a bude vedena i vykonávána pracovníky odborně připravenými. Pro tuto výchovu pak je nezbytné vybudovat *celou co nejdokonalejší soustavu školství odborného* (Československá republika, 1928, 4).

Započaté jednání s RF a předpokládané změny ve vzdělávání sociálních pracovnic a ošetřovatelek na našem území, konkrétně plán, že dojde ke zrušení Vyšší školy sociální péče, se setkal s protesty sociálních pracovnic a jejich stavovského spolku Organizace sociálních pracovnic (dále OSP). V té době již existovaly v Československu tři školy v Praze, Brně[9] a Turčianském sv. Martině. Pražská Vyšší škola sociální péče však byla nejstarší a byla vnímána tak, že měla celostátní význam a byla pro stav vzdělávání sociálních pracovnic směrodatná. Ve vzdělávání sociálních pracovnic na Vyšší škole sociální péče se do vzdělávací osnovy od počátku promítaly dvě tendence. Dle té první se měly sociální pracovnice zaměřovat na odstraňování sociálních nedostatků nejen v hospodářském, kulturním i právním řádu, ale také ve veřejném zdravotnictví. Rysem práce těchto pracovnic byla samostatnost a rovnocennost jejich činnosti s povoláním právníka, lékaře, učitele. Tento požadavek hájili ti, kteří v sociálních pracovnicích viděli nositelky sociální práce a za základ jejich výchovy považovali nauky sociální. Dle druhé tendence měla být činnost sociálních pracovnic redukována na technicko-výkonnou sílu podléhající lékaři, který řídil její práci a kontroloval její výkon. Byla tedy zařazena mezi pomocný personál. A zástupci tohoto směru viděli podstatu sociální práce v hygieně a základ vzdělání sociální pracovnice v ošetřovatelství (Anketa o výchově sociálních pracovnic, 1930, 1).

Právě proto, že se na Vyšší škole sociální péče nakonec podařilo vyvážit vzdělávání pro sociální pracovníky s kompetencemi v ošetřovatelství, přinášely osnovy nově navrhované školy krok směrem zpět. Nevyhovovaly, protože nevycházely z potřeb domácího prostředí (byly komplexně přeneseny RF ze zahraničí, což byla podmínka financování vzniku nové školy, stejně jako to, že škola bude státní) a opět vrátily do vzdělávacího plánu nepoměr mezi zdravotními a sociálními předměty v neprospěch sociální práce (10 let existence OSP, 1931). Účelem nové školy měla být výchova jednotného typu pracovnic pro všechny obory sociální a sociálně zdravotní práce – tedy převzít úkoly dosavadní Vyšší školy sociální péče s použitím jiných metod a založit vzdělávání na principu ošetřovatelském s více než dvěma třetinami učební osnovy naplněnými předměty z oblasti ošetřovatelské a zdravotnické a zbylou necelou třetinou věnovanou teorii a praxi sociální a sociálně zdravotní. S ohledem na praxi bylo dle OSP žádoucí jednotné vzdělávání pro práci sociální a sociálně zdravotní. Zatímco ošetřovatelství je samostatným obsahem od sociální práce odlišným povoláním, nemůže být bráno jako vhodné vzdělávání pro výkon sociální a sociálně zdravotní práce (Anketa o výchově sociálních pracovnic, 1930, 2).

> V rámci vyjádřeného nesouhlasu byla v roce 1930 uspořádána OSP veřejná anketa (později byly její výstupy i publikovány knižně), jíž spolek oslovil odborníky (70 osob, a sice 23 sociálních pracovníků, 24 lékařů, 23 pedagogů, právníků, sociálních politiků a jiných odborníků v sociální péči ať prakticky či teoreticky činných). Odpovědělo 61 osob (Anketa o výchově sociálních pracovnic, 1930, 23). Položeny byly tyto otázky: 1. a) Mají být pracovnice vychovávány jednotně pro práci sociální a sociálně-zdravotní?

[9] Dvouletá Městská škola sociální v Brně, která byla v roce 1927 zřízena jako součást Odborné školy pro ženská povolání, přijímala absolventky měšťanských nebo rodinných škol ve věku od 16 let. Tato škola byla hodnocena spíše jako vyšší stupeň školy rodinné než jako odborná škola sociální. Sociálně-právní a zdravotní nauky byly přednášeny ve velmi omezeném rozsahu a většina času byla věnována jiným naukám, zejména všeobecným. Získaná kvalifikace se dle dobového hodnocení hodila spíše pro účely sociálně výchovných ústavů (Pracovnice péče sociální a sociálně zdravotní 1929-1936, 536-7). Z tohoto důvodu nebyla zahrnuta.

Revue sociálnych služieb, ročník 2, číslo 2, rok 2022
Vydavateľ: Fakulta sociálnych vied, UCM v Trnave, Bučianska 4/A, 917 01 Trnava
https://rss.fsvucm.sk/index.php/rss/index
DOI: https://doi.org/10.34135/rss.220202

> b) Anebo na jedné škole zvlášť pro práci sociální a na druhé škole zvlášť pro práci sociálně-zdravotní a ošetřovatelskou? 2. Jste-li pro výchovu sociálních a sociálně-zdravotních pracovnic na jedné škole, který typ školy pokládáte za správný: a) školu s rovnováhou disciplín sociálních, zdravotních a pedagogických? b) školu s převahou disciplín zdravotních a ošetřovatelských? 3. Jste-li pro to, aby pracovnice byly vychovávány pro práci sociální na škole jedné a pro práci sociálně-zdravotní a ošetřovatelskou na škole druhé, kde vidíte prakticky hranici mezi prací sociální a sociálně-zdravotní? (tamtéž, 1930, 2).
>
> Jen 2 z odpovědí byly pro to, aby byla zřízena jediná škola, společná pro sociální pracovnice, sociálně zdravotní pracovnice a ošetřovatelky. 54 hlasů bylo pro to, aby existovaly dvě školy, jedna pro výchovu ošetřovatelek, druhá pro společnou výchovu sociálních a sociálně zdravotních pracovnic. Z těchto padesáti čtyř hlasů se jich 5 vyslovilo pro společné školení pouze v prvních semestrech, a pro další semestry doporučili bifurkaci; a sice ve 3 případech pozdější specializaci pro službu sociální a sociálně-zdravotní, v 1 případě pro službu kancelářskou a ústavní a v 1 případě pro službu sociální, pěstounskou a ošetřovatelskou. 5 hlasů bylo proto, aby existovaly tři školy, zvlášť pro sociální pracovnice, zvlášť pro sociálně-zdravotní pracovnice, zvlášť pro ošetřovatelky. Z oněch 54 hlasů, které žádaly společnou jednotnou výchovu pro pracovnice sociální a sociálně-zdravotní, se zmínilo o učební osnově 39 hlasů. Z nich 1 žádá průpravu ošetřovatelskou, ostatních 38 je v zásadě pro osnovu složenou rovnoměrně z disciplín sociálních, zdravotních a pedagogických (s různými částečnými modifikacemi). 5 hlasů doporučuje pro sociální pracovnice vzdělání vysokoškolské. 6 osob by se v případě nutnosti smířilo i s řešením jiným, než pro jaké se vyslovují principiálně (tamtéž, 1930, 23)..

Jak je zřejmé, byl v tomto období zformulován obsah činností sociálních a sociálně zdravotních pracovnic. Sociální pracovnice se zaměřovaly na péči čistě sociální – zlepšování životních podmínek těch, kteří nejsou schopni vlastními silami, a to ani pomocí péče vlastní rodiny zajistit přiměřený existenční vývoj bez ohledu na to, zda je, či není tento stav způsobený nemocí.[10] Sociálně zdravotní pracovnice se zaměřovaly na pomoc lidem, které při uplatňování ve společnosti hendikepovala jejich nemoc, a zároveň na zdravotní prevenci. Za tímto účelem vyhledávaly rodiny, ve kterých onemocnění jednoho nebo více členů ohrožovalo ostatní členy rodiny, sousedy atd. ve snaze rozlišit, zda vychází příčina choroby ze sociálních, nebo zdravotních poměrů (tuberkulóza, alkoholismus, chudoba, špatná životospráva, nehygienický byt atd.).[11] Ale i když byly intervence realizované sociálními pracovnicemi v sociální péči, byl u jejich klientů v nezanedbatelném počtu případů sociálně nepříznivý stav způsoben či doprovázen nemocí, kterou bylo možné vyléčit nebo zmírnit. A tak se ukazovalo, že je žádoucí přidat i opatření zdravotní. Tato potřeba se následně vyvolala otázku, na kterou v relativně velmi mladé praxi ještě nebylo možné hledat dostatečně podloženou odpověď. Tedy zda je případů vyžadujících čistě sociální intervence tolik, aby bylo obhajitelné vzdělávání samostatné kategorie sociálních pracovnic s převahou sociologicko-právnického obsahu a povšechným (spíše encyklopedickým) vzděláním zdravotním. Nebo zda se zaměřit na jednotné vzdělávání sociálně zdravotního pracovníka a v případě směřování do praxe čistě sociální získat nezbytné znalosti vhodným výběrem, resp. doplněním přednášek na právnických fakultách . Pak by

---

[10] Především děti a nezletilí bez péče rodiny (sirotci, děti z rozvrácených rodin, riziková mládež apod.), dále jedinci se zdravotním postižením, duševním onemocněním, senioři, lidé bez možnosti výdělku, lidé postižení katastrofami atd. Péče byla zaměřena na úpravu jejich sociálních vztahů.

[11] K tomu musely rozpoznat povahy lidí, se kterými pracovaly v rámci individuální péče, tak aby mohly zvolit vhodné prostředky vedoucí k nápravě či zmírnění nevyhovujícího stavu a zároveň získaly a udržely ochotu ke spolupráci (u infekční choroby identifikovat zdroj a cesty infekce, umožnit léčbu, zamezit šíření a aplikovat vhodná preventivní opatření, lidem závislým na alkoholu poskytnout účinné rady, avšak s ohledem na zachování lidské důstojnosti (bez moralizování), jedincům stižených chudobou zprostředkovat zaměstnání nebo jinou pomoc, lidem se špatnou životosprávou poskytnou vhodné poradenství a možnosti změny apod.).

postačila jediná škola toho druhu. Rozhodování o obsahu vzdělávání ztěžovala struktura státní administrativy, kdy zdravotní složka sice byla v gesci ministerstva veřejného zdravotnictví a těl. výchovy a složka sociální v gesci ministerstva sociální péče, ale ministerstvo veřejného zdravotnictví mělo i odbor pro sociální patologie, v jehož působnosti kupř. předepisovalo okresním lékařům vedle zdravotní činnosti i činnost sociální, a ministerstvo sociální péče mělo odbor pro sociální péči o mládež a o osoby tělesně a duševně vadné, ačkoliv tato péče byla mnohdy neoddělitelná od péče zdravotní, a přesto nemělo přímý vliv na sociální činnost okresních lékařů. Rozpolcenost agendy nejvyšších správních úřadů se propsala jak do vzdělávání ošetřovatelek pod vedením ministerstva veřejného zdravotnictví, tak i sociálně zdravotních, resp. sociálních pracovnic pod neúředním vlivem ministerstva sociální péče – Vyšší škola sociální péče v Praze, či pod dozorem ministerstva školství – Škola v Turč. sv. Martině a vznikající školy v Brně (Praktický lékař, 1927, 701).

3 MASARYKOVA STÁTNÍ ŠKOLA ZDRAVOTNÍ A SOCIÁLNÍ PÉČE

Bez ohledu na probíhající diskuzi a snahu zachovat vzdělávání na Vyšší škole sociální péče přinesl rok 1931 oznámení v tisku, že bylo ukončeno jednání s RF o zřízení školy pro zdravotně sociální sestry při Státním zdravotním ústavu se závazkem nadace přispět na vybudování školy a internátu pro 80 kandidátek až 100 tisíc dolarů a chod během prvních tří let do výše 25 tisíc dolarů. Pro školu byl určen pozemek Státního zdravotního ústavu. Úkolem nové státní školy byla výchova pracovnic české a německé národnosti pro preventivní službu ve směru sociálním i zdravotním, s důrazem na působení v dosud málo podchycených mimoměstských lokalitách (Státní škola pro zdravotně sociální sestry ve Státním zdravotním ústavu v Praze, 1931,4). Zřízení nové školy bylo podpořeno názorem, že pro požadovanou práci v sociálně zdravotní oblasti neposkytuje potřebné vzdělání ani Vyšší škola sociální péče ani Škola ošetřovatelská a je zapotřebí založit novou jednotnou školu, která by zajistila rovnoměrné vzdělání ve zdravotních i sociálních a eventuálně pedagogických disciplínách a praktickou přípravu v oblasti ošetřovatelství, které by daly absolventkám základ a tzv. „pravý lidský vztah“ k práci s rodinami. Vyšší škola pro sociální péči pak měla být převedena pod Státní školu zdravotní a sociální péče a Státní škola ošetřovatelská zachována, ale již jen jako škola specificky ošetřovatelská (Pracovnice péče sociální a sociálně zdravotní, 1929–36, 535).

V roce 1936 byla Vyšší škola pro sociální péči i přes protesty OSP zrušena a místo ní nákladem RF (100 tisíc dolarů) založena „Masarykova státní škola zdravotní a sociální péče”. Podle úmluvy s RF v New Yorku bylo účelem školy teoretická a praktická výchova sester zdravotně sociálních a sociálních pracovnic. Absolventky byly vzdělávány zejména: a) pro správní místa ve veřejné neb soukromé službě zdravotně-sociální a sociální; b) pro místa zdravotních sester a sociálních pracovnic v poradnách všeho druhu; c) pro administrativní i odborná místa v ústavech humanitních a sociálních (ozdravovny, jesle, sirotčince, chorobince apod.). Učební běh školy trval dva roky (22 a půl měsíce). Ke studiu byly přijímány absolventky středních škol (s maturitou) nebo škol jiných rovnocenných, ve věku od 18 do 30 let. Výjimečně mohly být přijaty i uchazečky bez středoškolského vzdělání, pokud prokázaly při přiměřeném předběžném vzdělání nejméně dvouletou vynikající činnost v některé instituci zdravotní nebo sociální. V kuratoriu školy byla zastoupena ministerstva: školství a národní osvěty, veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy a ministerstvo sociální péče vždy dvěma zástupci (Bebr a Chaloupka, 1937, 745-7).

Podle vysvědčení absolventky této školy Věry Pohlové byl rekonstruován studijní plán školy:
1. ročník - Německý jazyk, Anatomie, Fyziologie, Patologická anatomie, Bakteriologie a

> chemie – teorie a praktikum, Neurologie, psychologie a psychiatrie, Zdravověda kojence a batolete, Hygiena dítěte, Vnitřní choroby, Tuberkulóza, Infekční choroby a epidemiologie, První pomoc a nemoci chirurgické, Porodnictví a gynekologie, Otorinolaryngologie, Foniatrie, Oční choroby, Kožní a pohlavní choroby, Nauka o dědičnosti a rase, Léčebné prostředky a jejich využití, Sociální služba v nemocnici, Administrativa nemocnic, Fyziologie výživy zdravého a nemocného, Normální a dietní vaření, Hygiena, Péče o nemocné – teorie a praxe, Sociální lékařství, Tělocvik, Psaní strojem. Praktikum se konalo v Praze ve Vinohradské nemocnici, v Zemské nemocnici a v Nemocnici na Bulovce – na kojeneckém oddělení a na oddělení chorob kožních a pohlavních. 2. ročník - Etika, Občanské právo a řízení před občanskými soudy, Trestní právo, Ústavní a správní právo, Národní hospodářství, Sociální politika, Sociální pojištění všeobecné a lékařské, Pedagogika, Lékařská statistika, Veřejná správa zdravotní, Veřejná správa sociální, Organizace péče o mládež, Praktická péče o mládež, Sociologie, Péče o dorost, Úvod do vlastní sociálně-zdravotní péče, Tuberkulózní poradny, Vládní nařízení č. 254/1941 a jeho praktické provádění, Prenatální, kojenecké a dětské poradny, Školní hygiena, Pracovní lékařství – živnostenská hygiena, Zdravotní péče o dítě, zdravotní zařízení pro děti, Zábrana úrazu, Poradna pro volbu povolání, Pohlavní hygiena, Korespondence, administrativa a účetnictví, Sociálně ochranná policejní služba v boji proti zločinnosti, Propagace a sociálně-zdravotní lidovýchova s praktickým cvičením, Dobrovolná sociálně-zdravotní péče, Spolupráce s jinými organizacemi (jako byl např. Československý červený kříž, Masarykova liga proti rakovině, Sociální pomoc), Protirevmatická a protidiabetická péče, Péče o srdečně choré, Teorie případové práce, Tělesná výchova, správné držení těla, ortopedická cvičení, Sociálně-zdravotní seminář, Seminář práce případové. Praktikum se konalo v Protituberkulózní poradně, Dětské poradně, Péči o mládež (Kodymová a Honsů, 2019, 89).

Ačkoliv škola skutečně vrátila do osnov převahu zdravotnických předmětů, a to i pro přípravu sociálních pracovnic, nelze říci, že byla ve výsledku méně úspěšná než její předchůdkyně Vyšší škola sociální péče. Jeden z nepopiratelných úspěchů této školy tkvěl v práci Marie Krakešové, která právě zde založila kořeny budované sítě sociálních klinik (po vzoru pojetí klinik ve zdravotnictví) jako odborných pracovišť zahrnujících dle Hynka funkce léčebné, vyučovací a bádací (1939, 235), sloužících pro praxi studentek Vysoké školy politické a sociální v Praze a Vysoké školy sociální v Brně (Kodymová, 2020).

ZÁVĚR

Výsledky studie přinesly náhled na to, nakolik snahy amerických odborníků o konvergenci sociální práce a veřejného zdraví a přenos jejich poznatků definovaly rané charakteristiky vzdělávání sociálních pracovníků v Československé republice. Vlivný názor obsahující snahu zkoumat sociální faktory jako příčiny špatného zdraví v kombinaci s využitím epidemiologicky informované práce na případech podpořila činnost A. Masarykové nejdříve umožněná osobními a politickými vazbami rodiny Masarykových v Americe a později vazbami s předními americkými odborníky zabývajícími se činností a vzděláváním pro sociální a zdravotní péči.

Přínosem by bylo sledovat linii proměn vzdělávání v oblasti sociální práce i po roce 1948, kdy došlo k paradoxu, že na funkční místo sociálních pracovníků mohl nastoupit jedinec s maturitou, avšak bez profesního vzdělání pro sociální práci. Pokud však chtěl působit jako sociální pracovník v oblasti zdravotnictví, musel absolvovat roční rekvalifikační kurz v Institutu pro další vzdělávání středních zdravotnických pracovníků v Brně.

Poznatky o ne/úspěších vyjednávání sociálních pracovníků o obsahu vzdělávacích plánů, jejich kompatibilitě s potřebami společnosti a kompetencích absolventů oboru pak mohou být jedním z argumentů při současném vyjednávání o podobě profese a přípravě na ni. Stejně tak v odolávání snahám o „podkopání“ profesionality v sociální práci. Aktuálně sociální pracovníci argumentují potřebami společnosti, méně či

téměř vůbec vlastní historií, tedy obdobími, kdy se ukázalo, že bez profesionálních sociálních pracovníků se společnost neobejde. A zdá se, že jedinou příčinou, proč tomu tak je, je jejich minimální znalost vlastní historie. Domnívám se proto, že bez porozumění zákonitostem současnosti optikou minulosti tak bude jejich cesta pravděpodobně ještě delší, než si přiznávají, protože vzdělávání v sociální práci ovlivňovalo praxi sociální práce (a naopak) a bylo jedním z klíčových hybatelů sociální práce na její cestě za profesionalizací.

POUŽITÉ ZDROJE

10 let existence OSP. 1931. Praha: Organizace sociálních pracovnic.
Amerikán: národní kalendář na rok. 1937. Chicago: Aug. Geringer, 60(1).
Anketa o výchově sociálních pracovnic. 1930. Praha: OSP nákladem vlastním.
BENJAMIN, B. 2001. First Steps: the Rockefeller Foundation in Early Czechoslovakia. *East European Quarterly*, 35(3), 259-308.
Časopis lékařů českých. 1939. Praha: Vinc. J. Schmied. 03.03.1939, 78(9), 235-239.
Československá republika. 1928. Praha: Státní tiskárna v Praze, 3.5.1928, 249(105).
Československá republika. 1929. Praha: Státní tiskárna v Praze, 3.5.1929, 250(105).
Český svět: illustrovaný čtrnáctidenník. 1922. Praha: Karel Hipman, 25.5.1922, 18(35).
Garrigue Masaryk, Charlotte (1850-1923). [online]. [17. 10. 2021]. Dostupné z: https://digital.janeaddams.ramapo.edu.
HAVLÍČEK, F. 1924. Stavba státních budov 1922-23. *Ročenka Československé republiky*. Praha: [s.n.], 3(1), 163-166.
HEGAR, R. L. 2013. The Masaryks of Czechoslovakia: Contributions in Sociology, Social Welfare and Politics. *Journal of Sociology and Social Welfare* [online], 40(2), 41–62 [17. 10. 2021]. Dostupné z: www.scholarworks.wmich.edu/jssw/.
HYNEK, K. 1927. Feuilleton. *Praktický lékař: časopis pro další vzdělávání lékařů*. Praha: Mladá generace lékařů, 20.09.1927, 7(18), 701.
Ja. 1922. Martinské slavnosti. Základní kámen ústavu Štefánikova – valná hromada Slovenské Matice, *Lidové noviny*. Brno: Vydavatelské družstvo Lidové strany v Brně, 10.8.1922, 30(397, ranní vydání).
KAFKA, J. 1926. *Domácí vševěd: ilustrovaný slovník vědomostí ze všech oborů domácího hospodářství, rodinného a společenského života*. V Praze: Šolc a Šimáček, 1925-1926. sv. Díl 3., s. 514-515.
KLÍMA, S. 1926. *Osvobozené Slovensko*. Praha: J. Otto.
KODYMOVÁ, P, HONSŮ, R. 2019. *Věra Pohlová, Sociální práce a život ve 20. století*. Praha: Karolinum.
KOSE, J. Vzácná žena. 1922. *Zprávy Československého Červeného kříže*. Praha: Československý Červený kříž, 20.6.1922, 2(6), 200-203.
LEVICKÁ, J, 2018. Prínos Ústavu M. R. Štefánika ku vzdelávaniu sociálnych pracovníkov na Slovensku. *Sociální práce/Sociálna práca*, 18(5), 35-51.
MASARYKOVÁ, A., ŠMAKALOVÁ, I. 1935. *Československý Červený kříž*. V Praze: Československý Červený kříž.
Našinec. 1917. Olomouc: Josefina Černochová. 4.7.1917, 53(151).
Padesát roků života Alice Masarykové. 1929. *Československá republika*. Praha: Státní tiskárna v Praze, 3.5.1929, 250(105).

Pracovnice péče sociální a sociálně zdravotní. 1929-1936. In: Masarykova akademie práce. *Československá vlastivěda*. Praha: Sfinx, 1929-1936. sv. 2, 533–537.

SKALÁK, V. 1925 *Věstník Masarykovy ligy proti tuberkulose*. Praha: Masarykova liga proti tuberkulose, 20.6.1925, 6(7), 127.

SKILLING, H., G. 2001.*Matka a dcera, Charlotta a Alice Masarykovy*. Praha: Gender Studies.

Sociální pracovnice. 1933. In: *Zdravotnická ročenka československá*. Praha: Piras, 1933, 5(1), 258-259.

Státní škola pro zdravotně sociální sestry ve Státním zdravotním ústavu v Praze. 1931. *Československá republika*. Praha: Státní tiskárna v Praze, 17.04.1931, 252(91).

ŠÁRECKÁ, M. 1922. Mezinárodní služba sociální. *Ženské listy: Časopis pro záležitosti žen a dívek československých*. Praha: F. A. Urbánek, 30.5.1922, 50(5), 59-60.

ŠINDELÁŘOVÁ. 1928. L'infirmière visiteuse. *Věstník Masarykovy ligy proti tuberkulose*. Praha: Masarykova liga proti tuberkulose, 6.3.1928, 9(3).

ŠMAKAL. F., ŠOLTÉSOVÁ. E. M. 1935. *Zprávy Československého Červeného kříže*. Praha: Československý Červený kříž, 5.1.1935, 15(1), 4-5.

ŠOLTÉSOVÁ, E. M. 1932. K sedemdesiatke velkého dobrodicu žien in: ZVĚŘINOVÁ, Ž. *Sborník Vesny*. Brno: Vesna, 23-27.

ŠPATENKOVÁ, N. 2001. Alice Masaryk (1879–1966) - Czechoslovakia. Historical portraits of important European leaders in social work. *European Journal of Social Work*, Oxford University Press. 4(11), 303-311.

The Rockefeller Foundation. [online]. [13. 10. 2021]. Dostupné z: https://www.rockefellerfoundation.org/about-us/our-history/.

Úchylná mládež. 1938. Časopis pro výzkum a výchovu mládeže slabomyslné, hluchoněné, slepé, mravně vadné a zmrzačelé. Praha: Spolek pro péči o slabomyslné. 07.04.1938, 14 (3-4).

Věstník Společnosti Moravského hygienického musea. 1928. Brno: Společnost Moravského hygienického musea, 1(6).

Věstník Masarykovy ligy proti tuberkulose. 1921. Praha: Masarykova liga proti tuberkulose, 5.1.1921, 2(1).

VICKERS, E.D. 1999. Frances Elisabeth Crowell and the Politics of Nursing in Czechoslovakia after the First World War. *Nursing History Review*. 7(1), 67-96.

ZAORALOVÁ, R., KUTNOHORSKÁ, J., MIKŠOVÁ, Z. 2016. United States share in the reorganization of the Czech nursing school in Prague in 1920-1923. *Profese online*. 9. 33-41. 10.5507/pol.2016.010.

Zprávy Československého Červeného kříže. 1925. Praha: Československý Červený kříž, 1.1.1925, 5(1).

Zprávy Československého Červeného kříže. 1935. Praha: Československý Červený kříž, 1.7.1935, 15(7).

Kontakt

PhDr. Pavla Kodymová, Ph.D. (pavla.kodymova@ff.cuni.cz)
Katedra sociální práce
FF UK v Prahe
Na Příkopě 584/29, Praha 1